

НОВА ІСТОРІЯ

**УДК 94:325.3(438+477),,13/15”
ББК 6/8.63.3(0)4**

Мар’ян Хомяк

Drang nach Osten: деякі особливості колонізаційної політики Ягеллонів на теренах Королівства Русі (кінець XIV – перша половина XV ст.)

Входження земель Королівства Русі у склад Польського королівства та поява тут нових адміністрації, суспільно-правових та економічних відносин, в основних рисах притаманних польським землям, розтягнулося в часі щонайменше на півстоліття. У статті приділено увагу двом важливим змінам, спричиненим польською політикою: демографічній (поява нової еліти і порівняно численних нових міських громад на німецькому праві) та церковній (поява домінуючої католицької структури). Ці зміни, як і деякі інші, потрібно розглядати в комплексі, як програму колонізації згаданих теренів.

Ключові слова: Владислав Ягайло, галицькі землі, колонізація, німецьке право, духовенство, католицька церква, православна церква.

Дослідження політики польських королів та великих князів литовських з династії Ягеллонів, спрямованої на колонізацію східноєвропейських земель, які входили в склад їх великої держави, досі не втрачає своєї актуальності серед дослідників. Історіографія цього питання помітно строката і позначена політизованістю. Тенденційність наукової літератури¹ є характерною рисою найперше тих польських праць², що з’явилися перед Першою світовою війною. Не позбавлена цих рис також українська історіографія. Поляризація поглядів проходить між приналежністю автора до котроїсь із націй, що замешкували ці терени³.

© Хомяк М., 2015

Хомяк Мар’ян Володимирович - аспірант Інституту українознавства ім. І. Крип’якевича НАН України, відділ історії середніх віків.

Галицько-руським землям судилося стати своєрідним форпостом в просуванні Польського королівства на схід, регіоном, де політичні і суспільні-економічні проекти королівства вперше апробовувалися на українському соціальному і етнічному ґрунті. Польська експансія набрала розмаху принаймні з 1340-х рр. Вона протривала до половини XVII ст., і десь з 1680-х рр. почався безповоротний відступ уже польсько-литовської Речі Посполитої зі Сходу⁴.

Не тільки Польща вела політику експансії у цьому напрямі. Паралельно з польським *Drang nach Osten*, що почався в половині XIV ст., почався *Drang* на південний схід Литовського князівства, остаточно утвореного на початку XIV ст.⁵. Невдовзі обидва вектори зовнішньої політики зійшлися⁶ і пішли на численні і тривалі компроміси⁷. У них русинам відводилася різна роль; загалом литовська еліта ставилася до них більш толерантно чи навіть лояльно.

Дата трагічної загибелі Болеслава-Юрія у 1340 р. часто вважається точкою відліку входження теренів колишнього Галицького князівства в склад Польської корони. На сьогодні історики все частіше говорять про так звані «Казимірівські легенди»; згідно однієї із них анексія галицьких земель відбувалася у 1340 р. Насправді для таких висновків немає підстав, і говорити про анексію цих територій до 1387 р. не є виправданим⁸.

Казимир III, після не зовсім вдалого походу на Львів в 1340 р., не ризикнув воювати з русько-ординськими військами: його головного противника у боротьбі за спадщину Галицько-Волинського князівства Любарта-Дмитра Гедиміновича підтримувала Орда⁹. Тому польський король зробив ставку на місцеву галицьку еліту і надавав руським боярам земельні наділи у дідичне право (*iure hereditario*)¹⁰. Такі заходи, без сумніву, мали на меті залучитися місцевою підтримкою: за руських князів володіння бояр були вотчинними. В результаті місцеві бояри змусили Любарта-Дмитра піти на значні уступки і надати їхньому лідерові Дмитрові Детьку високу посаду управителя або старости Руської землі¹¹.

Необхідної підтримки Казимир III добився порівняно швидко: вже на початок 1340-х рр. він мав в середовищі галицьких бояр своїх прихильників, про що свідчить факт оволодіння Сяноцькою землею у 1343 р., чого не могло відбутися без сприяння місцевих еліт¹². Після смерті Казимира III (1370 р.), котрий не мав спадкоємця, Королівство Русі перейшло до угорського короля Людовіка, котрий передав його, як лен, у володіння опольському князю Владиславу¹³. Після нього галицькими землями за дорученням угорського короля управляли його старости, також угорці. По смерті Людовіка, Королівство Русі відходить до його старшої доньки Марії; управління територією здійснював її намісник Емеріх Бебек.

Остаточне захоплення галицько-руських земель пов'язане із королем Польщі Владиславом Ягайлом. Щоправда, не так із ним, як з його дружиною, королевою Ядвігою; М. Грушевський резонно заявляв, що на чолі польського війська стала королева, аби землі були безпечелісно приєднані саме до Польщі¹⁴. Вибір Ягайла був мотивований передусім можливістю експансії на руські землі¹⁵. Бо й справді польських королів із династії П'ястів українські землі цікавили куди менше. Литовські правителі, котрі контролювали частину українських земель, були в цьому плані найбільш вдалим варіантом. Є певні цікаві моменти і в самому факті укладення Кревської унії (14 серпня 1385 р.). В тексті цього акту немає засадничого пункту – визнання за Ягайлом польського престолу. Проте литовський князь у відповідному пункті угоди обіцяє «назавжди прилучити до Корони Польського королівства свої литовські і руські землі»¹⁶.

Галицькій Русі судилося пережити доволі складний період адміністративного переходу від коронних провінцій до воєводства. Це питання окремого аналізу; зазначимо лише, що в перехідний період згадана територія управлялася згідно «руського» права, щоправда, дещо уже зміненого. Перетворення Галицької Русі у воєводство, як вважає М. Крикун, було здійснене головним чином під тиском місцевої шляхти. Остання прагнула набути ті ж права, якими користувалася шляхта етнічно польських земель¹⁷.

Про колонізацію потрібно говорити як про політику – цілеспрямовану, системну, і як про рух, котрий міг бути і найчастіше був спровокований цією політикою. Будь-які колонізаційні процеси не закінчуються лише воєнним захопленням і/чи політичним приєднанням. Утвердження нової влади передбачає встановлення точок дотику нової адміністрації із місцевим і прийшлим населенням.

Галицько-руські терени, слабо заселені у попередній період¹⁸, відчували демографічний бум в XIV і XV ст. Він був спровокований в першу чергу напливом німців і поляків. Погляди на польську селянську експансію і осадництво істотно різняться: від думки про невеликі розміри і швидку рутенізацію, до думки про значну хвилю напливу польських селян¹⁹. Проте неруський елемент замешкував ці терени ще до початку активного руху Польщі Ягеллонів на схід. Правдоподібно, що в землях пізнішого Руського воєводства існували поселення, що первинно заселялися, наприклад, угорцями, а вже пізніше зазнали поступової колонізації²⁰. Німецький елемент також почав з'являтися на галицько-руських теренах задовго до утвердження тут польської влади. Проте лише за перших Ягеллонів він зміг набрати відчутної інтенсивності, що дає змогу говорити про певну спланованість і системність цього явища.

Масовий наплив переселенців з переважно німецьких земель часто пов'язують із втратами населення внаслідок монголо-татарської навали. П. Вандич з цього приводу наголошує, що оскільки німецька колонізація розпочалася раніше, будучи закоріненою в економічних реаліях, монголо-татари лише посилили цей процес. Поселенці прибували організованими групами, очолюваними старостами, і укладали контракти, що загалом нагадували принцип васальних стосунків. Твердження, що німці на теренах Центрально-Східної Європи, зокрема й українсько-білоруських, були носіями прогресу в середовищі відсталих соціально-економічних відносин місцевих жителів є перебільшенням. Треба мати на увазі, що, по-перше, процес абсорбції поселенців і їх перетворення на чинник змін передбачає доволі високий рівень місцевої цивілізації. Адже тенденції загального розвитку поширювалися і на ті терени, де німецьких переселенців не зафіксовано. По-друге, нерідко

говорять, що справжнє число цих переселенців було меншим, ніж його зазвичай прийнято подавати. Тому слід говорити про істотну відмінність між впливом німецького права і впливом етнічно німецьких колоністів²¹.

З масовим приходом німців розпочинається процес інтенсивної рецепції німецького міського права. Магдебурзьке міське право, як слушно зауважив Ю. Бардах, з'явилося на українських землях не завдяки боротьбі міщан за нього, а в результаті діяльності влади²². Воно не розповсюджувалося на русинів правдоподібно тому, щоб не допустити їх наплив до міст, що перешкоджало б прибуттю зовнішніх осадників²³. У 1405-1426 рр. німецьке населення становило більше 70% тих, хто отримував у Львові магдебурзьке право. Уже в другій половині XV ст. їх було понад 30%, а на початку XVI ст. цей показник поступово знизився з 14 – до 6%²⁴. Слід зазначити, що навряд чи магдебургія могла б прижитися в економічно слабо розвинутих теренах. В цей час з'являється чимало нових міських поселень. Лише за період свого правління Ягайло виставив локаційні документи для 33 міст, з яких 31 вперше отримало статус міста²⁵.

Прибувала, звісно, і шляхта, але у значно менших кількостях. Були і винятки. Белзьку землю, що перед тим належала литовському князю Юрію Наримунтовичу, Ягайло віддав молодому мазовецькому князеві Земовіту. Це надання спровокувало наплив сюди убогої мазовецької шляхти²⁶.

Інший важливий аспект в колонізації, окрім демографічного, полягає в міжцерковних відносинах. Було б наївно думати, що культура – політична, правова, економічна, – держави, котра здійснює колоніальні придбання, не буде, як правило, агресивною. Якщо ж із новим пануванням приходить і нова релігія, то вона мусить бути також і місійною.

У Галицько-Волинському князівстві, на відміну від багатьох інших руських земель, «симфонія» світської та церковної влади не була такою міцною, а місцеві єпископи мали значний суспільно-політичний вплив, тоді як втручання князів у внутрішні справи Галицького владцтва, напевне, було мінімальним²⁷. З Казимиром III пов'язане відновлення Галицької митрополії у 1370 р. (відповідна грамота патріарха

Філотея від 9 травня 1371 р.)²⁸. У цей час ми не можемо говорити про жодні дії, котрі б свідчили про дискримінацію православної церкви. Проте з останньої чверті XIV ст. на Галицькій Русі все частіше з'являються організовані спільноти католиків. Природно, що католицизм був хорошим зняряддям для колонізації – і для Казимира III, і для Владислава, і для представників пізнішої династії Ягеллонів. Відомо, що в часи урядування опольського князя в Сяноку за його підтримки створюється францисканський монастир (1377 р.). Також князь Владислав підтримував і домініканців²⁹. Незважаючи на активну діяльність, католицькі місіонери не змогли домогтися переходу у католицьку віру хоч скільки-небудь значної кількості православного населення. В основному вони обслуговували духовні потреби прийшлого населення – німецьких і польських міщан та польських шляхтичів³⁰.

Місцева православна церква отримує конкурента – католицьку церкву, підтримувану з центру – папської курії³¹, так і польськими володарями та політичною елітою.

Католицькі віряни з'явилися на теренах галицько-руських земель ще до встановлення тут польської адміністрації. У Львові вже в XIII ст. існував костел св. Івана Хрестителя і місії домініканців, а в першій половині XIV ст. тут поселилися францисканці й було закладено другий костел³². Осібне католицьке єпископство, як твердять деякі дослідники, з'явилося у Львові близько 1232 р., коли його очолив Герард (Gerard). Він і був першим латинським єпископом на Русі. Щоправда, руське католицьке єпископство після смерті Герарда більше не дістало ієрарха³³. Латинська церква спочатку мала у Галицькій Русі так звані місійні єпископства, що існували номінально, бо титулярні ординарії не перебували у своїх дієцезіях. Регулярна церковна структура у католиків з'явилася тут у 1375 р. з метрополією у Галичі, пізніше – у Львові; згодом – з єпархіями у Перемишлі, Володимирі і Холмі³⁴.

Просування католицьких церковних інституцій вглиб українських земель потрібно вважати одним із пріоритетних напрямків колонізації. Є деякі факти, котрі говорять про те, що католики вбачали у Холмській Русі терен для першого етапу церковної унії й проникнення латинської церкви³⁵. Можливо

тому, що тут був плацдарм для польсько-литовських контактів і протистоянь. Якщо подібний проект щодо Холмської Русі існував, то реалізовувався він важко. Мимо формального закладення, Холмська дієцезія впродовж декількох десятиліть фактично не існувала. Перший холмський єпископ францисканець Томаш, син Ніногнева з Сенна, не резидував у своїй катедрі, а очолив краківську суфраганію. Залишеною дієцезією зайнявся галицький архієпископ Якуб Стрепа. Ненадовго холмським єпископом був Стефан, який покинув князівсько-поморську суфраганію. Але по його смерті у 1406 р. катедра не мала єпископа до 1417 р. Знову тут пробував управляти архієпископ Якуб, конкуруючи з володимирським єпископом Григорієм, який підпорядкував собі цілу дієцезію. Це було, на думку А. Янечека, одним із напрямків польсько-литовського протистояння³⁶.

Паралельно з унійними політичними проектами і комбінаціями, католицька церква на Галицькій Русі з початком XV ст. поступово здобуває сильні позиції, розбудовую мережу парафій. Найперші католицькі храми у Белзщині почали існувати ще перед 1417 р. Ініціатива стосовно них виходила від світських осіб, а конкретніше – від володарів, оскільки ні приватні особи (шляхта), ні духовні таку роль виконати не могли. Таким чином фундаторами виступають опольський князь Владислав, король Ягайло, мазовецький князь Земовіт IV, що фундували парафіяльні костели на базі городової організації. Територію парафії творив цілий городовий округ, або ж повіт. Вже до початку XV ст. у Белзькій землі функціонувала парафіяльна мережа. До цього часу усі столиці волостей уже мали католицькі костели. Оскільки в той час костели не могли розраховувати на прихильність й чисельність парафіян, то вони отримували багаті надання, інколи – цілі села, доходи з мита. Наприклад, коли у 1394 р. Семовіт IV у Грабовці заклав костел, то надав йому село Журавлів, а в склад парафії мали увійти 24 княжих села³⁷.

Цікаво, що у наданнях земських маєтностей духовенству немає застережень щодо обов'язку постійного проживання на Русі чи обов'язку військової служби³⁸. Відсутність його у наданнях не звільняла духовенство від військової служби. Якщо б подібне звільнення було, то капітули і кляштори у XVI ст.

не квапились би просити про перенесення своїх маєтків на церковне право, що звільняло де-юре і де-факто від військових зобов'язань. Також духовенство не отримувало ці надання на умовах ленного права, а як безумовні дідичі. Проте і для них залишався обов'язок сплати подимного³⁹.

Б. Флоря звернув увагу на зв'язок між практикою міського самоврядування і релігійною політикою Ягеллонів, котра імпліцитно сприяла зростанню числа католиків у руських містах і переведенню їх у привілейоване становище⁴⁰.

Приєднання галицько-руських земель накладало на католицьке духовенство додаткові обов'язки – місійні, а тому створювало їм немало клопотів⁴¹. Тісний зв'язок парафій з інтересами власників допровадив згодом до ситуації, при якій парафії використовувалися державною адміністрацією, напр., для збору податків (ланового). Таке становище вело до семантичних змін самої назви «парафії», яка в певних випадках означала шляхетську волость⁴². Більше того, як довів С. Тилус стосовно Львівської католицької архидієцезії, перегляд королівських фундацій костелів (Ягайлу належать 7) вказує, що вони творили парафіяльні осередки в містах та містечках. Вибір місцевостей під парафіяльні фундації гармонізує з центрами гродзької адміністрації⁴³: це були столиці повітів Львівської та Галицької земель: Жидачів, Глиняни, Галич, Тереховля, Коропець, Тлумач, Долина, Калуш; також, це старі й значні осередки галицьких земель⁴⁴. Таким чином колонізаційні заходи короля і польської адміністрації були покликані надати новим інституціям – в тому числі і церковним – постійного традиційного характеру.

В спеціальній літературі нерідко висловлюється думка, що разом із королівським патронатом утвердилося і західне розуміння церковної власності як теоретично непорушного права Церкви на володіння власним майном, від чого юридичний статус руських церковних інституцій у Польщі та Литві зміцнів⁴⁵.

В цілому, позиції католиків в Галицькій Русі в перші роки правління короля Ягайла були ще доволі слабкими; питання православної церкви, принаймні певний час, було пріоритетним. Проте проблема ролі і статусу православної церкви, котра перебувала в центрі уваги, коли Ягайло намагався поставити тут свого митрополита – луцького єпископа Івана (Сальбу)⁴⁶, на початку XIV ст. на довгий час зникає. Після перенесення у 1412 р. осідку

нового католицького архієпископства, заснованого у 1375 р. папою Григорієм XI (1370-1378), з Галича до Львова, руські проблеми в цілому відійшли на другий план. Православного єпископа для галицьких земель не призначали зовсім. Упродовж XV ст. церковними справами в Галичині відали вікарії – «намісники» київського митрополита, що спочатку засідали в Крилосі, а від кінця XV ст. – у Святоюрському монастирі на околиці Львова. У цей період намісників призначав король, благословляв київський митрополит, а висвячував або перемишльський єпископ, або православний ієрарх у Сучаві⁴⁷.

Українські землі, що відійшли до складу Польської корони відчували на собі вплив інколи зовсім нових соціально-економічних і культурних практик. Це дало підстави стверджувати про таке явище, як європеїзація цього простору. Але важливо зрозуміти ті наслідки, які мав опір і рецепція українським етносом цих практик.

Галицько-руські землі є хорошим об'єктом для досліджень в цьому напрямку. Видається важливим і інший висновок. Якщо задати собі питання, чому не Великому князівству Литовському, а Польській Короні (пізніше – Речі Посполитій) вдалося об'єднати більшість українських земель під своїм управлінням, то відповідь, скоріш за все, слід шукати у соціально-економічному і культурному потенціалі цих держав. Польща, окрім експансії суто військовими потугами⁴⁸, змогла здійснити колонізацію культурну – у найширшому значенні цього слова⁴⁹. Можна говорити – в узагальненому форматі – про вищу соціально-економічну культуру польського устрою і способу життя. Досконаліші форми соціально-економічних відносин, котрі прийшли на українські землі з Польщі визначили домінантне становище власне королівства над Великим князівством Литовським. Історики в цілому погоджуються, що Литва в XIV ст. була в своїй основі державою з домінуючим кількісно руським елементом, але з язичницькою литовською елітою, радше – мілітарною, а не економічною чи інтелектуальною⁵⁰.

Зауважимо, що численність і різноманітність літератури, котра може служити для вивчення окремих аспектів колонізаційної політики і руху за Ягеллонів навряд чи дозволить колись вичерпати цю тему.

Примітки:

¹Див.: Zajączkowski J. Trudne sąsiedztwa. Polska i Ukraina a Rosja i Niemcy. T. 1. Od zarania dziejów Ukrainy i Polski do czasu autonomii galicyjskiej (1865) / J. Zajączkowski. – Lublin, 2011.

²У польській традиції прийнято було звеличувати польсько-литовський зв'язок, неодноразово ідеалізувалося й «полонізувалося» спільне для багатьох народів минуле (Клочовський Є. Історія Польщі до кінця XV століття / Є. Клочовський. – Люблін, 2005. – С. 71).

³Janeczek A. Polska ekspansja osadnicza w ziemi lwowskiej w XIV – XVI w. / A. Janeczek // Przegląd Historyczny. – Warszawa, 1978. – Т. LXIX. – Z. 4. – S. 597.

⁴Шевченко І. Україна між Сходом і Заходом. Нариси з історії культури до початку XVIII століття / І. Шевченко. – Львів, 2001. – С. 121.

⁵Ibidem. – С. 121.

⁶Клочовський Є. Історія Польщі... С. 78.

⁷Див.: Грушевський М. Історія України-Руси. В 11 томах. / М. Грушевський. – Київ, 1993. – Т. IV. XIV – XVI ст. Відносини політичні. – С. 136-137.

⁸Войтович Л. Польський король Казимир III і боротьба за спадщину Романовичів / Л. Войтович // Вісник ЛНУ. Серія історична. – Львів, 2011. – Вип. 46. – С. 17-18.

⁹Ibidem. – С. 36.

¹⁰Линниченко І. Юридическія форми шляхетскаго землевладѣнія и судьба древнерусскаго боярства въ Юго-Западной Руси XIV – XV в. / И. Линниченко // Юридическій Вестникъ. – 1892. – № 7. – С. 302.

¹¹Войтович Л. Польський король Казимир III... С. 36.

¹²Ibidem. – С. 36.

¹³Владиславу Опольському, як висловився А. Петрушевич, «король Людовік доручив управління лише для ad gubernandum et conservandum, з тим, що Галицьке королівство не відійшло до Польщі (Петрушевич А. Описаніє портрета князя Владислава Опольского / А. Петрушевичъ. – Львовъ, 1895. – С. 5). Твердження про те, що Владислав Опольський прагнув незалежності, як вважають деякі історики (Ісаєвич Я. Українська культура XIII – першої половини XV ст. Загальна характеристика періоду / Я. Ісаєвич // Історія української

культури. У 5 томах. – Т.2. Українська культура XIII – першої половини XVII століть. – Київ, 2001. – С. 219) не доведене належним чином. Як доказ використовують монети, які він карбував, використовуючи герб Галичини і своє ім'я. Ті ж монети, як підтвердження того, що Опольський володів Королівством Русі на ленному праві, використовував А. Петрушевич, вказуючи, що з однієї сторони було вписане ім'я опольського князя, з іншої – ім'я Людовіка Угорського (Петрушевич А. Описаніє портрета ... С. 5).

¹⁴ Грушевський М. Історія України-Руси. Т. IV. – С. 121.

¹⁵ Zajęzowski J. Trudne sąsiedztwa...S. 88.

¹⁶ Ключовський Є. Історія Польщі...С. 78-79.

¹⁷ Крикун М. Поширення польського адміністративно-територіального устрою на українських землях / М. Крикун // Його ж. Подільське воєводство у XV – XVIII століттях: Статті і матеріали. – Львів, 2011. – С. 16. Досі обмаль досліджень, спеціально присвячених розповсюдженню на українських землях польських адміністративно-територіальних відносин. Дослідження М. Крикуна в цьому плані чи не єдине.

¹⁸ Див.: Линниченко И. Юридическія формы шляхетскаго землевладенія...С. 298.

¹⁹ Janeczek A. Polska ekspansja osadnicza...S. 597.

²⁰ Dąbkowski P. Stosunki narodowościowe ziemi sanockiej w XV stulieciu / P. Dąbkowski. – Lwów, 1921. – S. 14, 15.

²¹ Вандич П. Ціна свободи. Історія Центрально-Східної Європи від Середньовіччя до сьогодення / П. Вандич – Київ, 2004. – С. 43-44.

²² Bardach J. Miasta na prawie magdeburskim w Wielkim Księstwie Litewskim od schyłku XIV do połowy XVII w. / J. Bardach // Kwartalnik Historyczny. – 1980. – № 1. – S. 30-31.

²³ Janeczek A. Polska ekspansja osadnicza...S. 599-600.

²⁴ Ibidem. – S. 602.

²⁵ Nowak B. Jagiełło a miasta czerwonoruskie / B. Nowak // Галицько-Волинська держава: передумови виникнення, історія, культура, традиції. – Львів, 1993. – С. 111.

²⁶ Zajęzowski J. Trudne sąsiedztwa...S. 95.

²⁷ Скочиляс І. Галицька (Львівська) єпархія XII – XVIII ст. Організаційна структура та правовий статус / І. Скочиляс. – Львів, 2010. – С. 20.

²⁸ Паславський І. Галицька митрополія. Історичний нарис / І. Паславський. – Львів, 2007. – С. 40-41.

²⁹ Бендза М. З історії православної релігійної культури Сяноцької землі (X – XVII ст.) / М. Бендза // Український історичний журнал. – Київ, 2008. – № 5. – С. 162.

³⁰ Ісаєвич Я. Українська культура XIII – першої половини XV ст. Осередки культури: митрополія й єпископії / Я. Ісаєвич // Історія української культури. У 5 томах. – Т.2. Українська культура XIII – першої половини XVII століть. – Київ, 2001. – С. 237.

³¹ Площанській В. Прошлое Холмской Руси по архивамъ и документамъ XV – XVIII в. и др. источникамъ. Духовенство. Холмская епархія православної и б. уніатской церкви. 1428-1630 / В. Площанській. – Вильна, 1899. – С. 64.

³² Janeczek A. Polska ekspansja osadnicza...S. 601.

³³ Abraham W. Początki arcybiskupstwa łacińskiego we Lwowie / W. Abraham. – Lwów, 1909. – S. 11.

³⁴ Janeczek A. Osadnictwo pogranicza polsko-ruskiego. Województwo bełskie od schyłku XIV do początku XVII w. / A. Janeczek. – Warszawa, 1993. – S. 37.

³⁵ Площанській В. Прошлое Холмской Руси...С. 62-62.

³⁶ Janeczek A. Osadnictwo pogranicza...S. 38.

³⁷ Ibidem. – S. 39.

³⁸ Про майнові фундації католицькій церкві в цей період див.: Tylus S. Fundacje kościołów parafialnych w średniowiecznej archidiecezji lwowskiej / S. Tylus. – Lublin, 1999. – S. 51-63.

³⁹ Stadnicki A. Ziemia lwowska za rządów polskich w XIV i XV wieku, we względzie społecznych stosunków rozpoznana / A. Stadnicki // Biblioteka Ossolińskich. Piśmo historyi, literaturze, umiejętnościom i rzeczom narodowym poświęcone. Poczet nowy. – Lwów, 1863. – Т. 3. – S. 9-10.

⁴⁰ Скочилиас І. Галицька (Львівська) єпархія...С. 329.

⁴¹ Janeczek A. Polska ekspansja osadnicza...S. 598.

⁴² Janeczek A. Osadnictwo pogranicza...S. 50.

⁴³ На українських землях земські уряди найперше з'явилися у Галицькій Русі та Холмській і Белзькій землях, котрі найшвидше опинилися у складі Польської Корони. Про це див. ґрунтовну розвідку Миколи Крикуна: Крикун М. Земські уряди на українських землях у XV – XVIII ст. / М. Крикун // Його ж. Воєводства Правобережної України у XVI – XVIII століттях. Статті і матеріали. – Львів, 2012.

⁴⁴ Tylus St. Fundacje kościołów parafijalnych...S. 62. Про тогочасні повіти в Галицькій Русі див.: Szczygieł R. *Od wolosci do powiatu. Przemiany podziałów terytorialnych Rusi Czerwonej w XIV – XVI wieku* / R. Szczygieł // *Галицько-Волинська держава: передумови виникнення, історія, культура, традиції*. Галич, 19-21 серпня 1993 р. Тези доповідей та повідомлень. – Львів, 1993.

⁴⁵ Гудзяк Б. Криза і реформа...С. 85.

⁴⁶ Про це див.: Грушевський М. *Історія України-Руси: у XII томах* / М. Грушевський. – Київ, 1994. – Т. V. – С. 395-397; Карташев А. *Очерки по истории Русской Церкви. В 2 т.* / А. Карташев. – Москва, 1993. – Т. 1. – С. 337-338; Любашенко В. *Галич у церковно-унійних планах Владислава Ягайла і митрополита Кипріяна* / В. Любашенко // *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність*. – Львів, 2011. – Вип. 20. – С. 436-441; її ж. *Польський король Владислав Ягайло і київський митрополит Кипріян: спроба церковної унії у XIV ст.* / В. Любашенко // *Україна – Польща: історична спадщина і суспільна свідомість*. – Львів, 2012. – Вип. 5. – С. 17-25; Fijałek J. *Biskupstwa greckie w ziemiach od połowy w. XIV. Na podstawie źródeł greckich* / J. Fijałek // *Kwartalnik Historyczny*. – Lwów, 1897. – R. XI. – S. 38-40; Prochaska A. *Król Władysław Jagiełło: w 2 t.* / A. Prochaska. – Kraków, 1908. – Т. 1. – S. 376-382; Zajączkowski J. *Trudne sąsiedztwa...*S. 91.

⁴⁷ В 1401 р. у Сучаві було поставлено молдавського митрополита. Гудзяк Б. *Криза і реформа. Київська митрополія, Царгородський патріархат і генеза Берестейської унії*. / Б. Гудзяк. – Львів, 2000. – С. 94-95.

⁴⁸ Про Литовське князівство інколи небезпідставно говорять, як про державний організм, «мілітаризований силою обставин». В останній чверті XIV ст. у князівстві вперше появились серйозні внутрішні суперечності, котрі в певній мірі засвідчили, що потенціал для військової експансії вичерпано (Клочовський С. *Історія Польщі...*С. 73, 76).

⁴⁹ Порівняй у М. Грушевського: «Повторяла ся історія, скільки разів сконстатована в різних часах і у різних народів: низші культурою побідники приймають вищу культуру своїх підданих» (Грушевський М. *Історія України-Руси...*Т. V. – С. 5).

⁵⁰ Gil A., Skoczylas I. *Kościół wschodnie w państwie polskoliteńskim...*S. 39.

Marian Khomiak

**Drang nach Osten: some features of the Jagiellonian
colonization policy on the territory of the Kingdom of Rus
(the end of XIV – the first half of XVI century)**

Entry the lands of the Kingdom of Rus in the Polish Kingdom and the creation of this new administration, legal and socio-economic relations, the main features inherent in the Polish lands, spread over time at least half a century. These processes have determined the fate of these lands to the XVIII century, and therefore of interest to study the history of Western Ukraine in general.

In the paper paid attention to two important changes brought about Polish politics: the demographic situation (the emergence of a new elite and relatively many new urban communities of the Magdeburg rights) and the church (the emergence of dominant Catholic structure). These changes, like some others, should be considered together, as a program of colonization of these lands.

Historiography this subject quite a lot. Moreover, Polish researchers were able to create a significant number of synthetic research (eg., E. Kłoczowski and others). Our task was to trace and identify the main views of Polish and Ukrainian researchers on the policy the first members of Jagiellonian dynasty in Galicia. Indeed, there is reason to say that this is the Europeanization of space and, therefore, in addition to the reception of new socio-economic rules and practices had to be resisted them. Finally, in the some aspects the Polish government and the Catholic Church have not been able to achieve serious success. Therefore, when considering issues of colonization in Galicia (after all, and any others) we should be very cautious in the assessments, which often indicate a significant exaggeration.

Overall polish colonization was successful, and primarily because basically she brought on this territory more developed forms of social and socio-economic relations. The number and variety of literature, which can be used to study the certain aspects of colonization policy and movement Jagiellonian, unlikely to ever exhaust the subject.

Keywords: *Wladyslaw Jagiello, Galician land, colonization, Magdeburg rights, clergy, the Catholic Church, the Orthodox Church.*

Надійшла до редколегії 22.11.2015 р.